

سخن ناشر

با وقوع انقلاب شکوهمند اسلامی، فضای نوینی در عرصه عرفان اسلامی گشوده شد. تا قبل از آن، عرفان اسلامی بسط اجتماعی نداشت. پس از انقلاب اسلامی با حضور عارف بزرگ، امام خمینی رضی الله تعالی عنه و اتخاذ روش هوشمندانه توسط ایشان در طرح مسائل و نکات عرفانی ناب در سطح جامعه اسلامی، عرفان گستره‌ای اجتماعی یافت.

این اتفاق مورد اذعان بسیاری از اهل معرفت از جمله مرحوم علامه حسن‌زاده آملی رضی الله تعالی عنه است؛ همو که سختی‌های دوران استاد عرفانی خویش، علامه طباطبایی رضی الله تعالی عنه را دیده بود و پس از انقلاب قریب به چهار دهه به بسط مسائل عرفانی به طور خاص در حوزه علمیه قم و به طور عام در شهر آمل روی آورد.

با این حال، همان‌گونه که بزرگان اهل معرفت گفته‌اند فهم عمیق از مسائل ناب عرفانی محتاج افرادی مستعد و قوی است تا در میانه راه به کج‌فهمی و انحراف دچار نشوند. از این رو اکنون که مسائل عرفانی بسط اجتماعی یافته‌اند

و دیگر محدود به فضای علمی خاص نیستند و در حال رواج یافتن در سطح جامعه‌اند، لازم است اساتید عرفان اسلامی به بیان دقیق و فنی برخی از مسائل مطرح‌شده در عرفان اسلامی روی آورند تا جامعه علمی به عمق و حقیقت مطالب عرفانی نایل شوند و از خطرات این مسیر مصون بمانند. طبیعی است که به دنبال آن، جامعه اسلامی از خطرات، انحرافات و آسیب‌ها در امان باشد. از این رو انتشارات آل احمد علیه السلام بر خود لازم می‌داند که در حد امکان و قدر وسع، زمینه نشر آثاری در این زمینه را در دستور کار خویش قرار دهد که اثر پیش‌رو گامی مبارک در پیشبرد این هدف است.

انتشارات آل احمد علیه السلام بر خود لازم می‌داند از استاد گرانقدر، حکیم متأله آیت‌الله آقا سید یدالله یزدان‌پناه که از اساتید بنام عرفان اسلامی هستند، تشکر و قدردانی نماید. همچنین لازم می‌داند از حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمدحسین سعیدی حسینی بابت تدوین و نگارش اثر و نیز از حجت‌الاسلام والمسلمین مهدی صداقت، معاون پژوهش مؤسسه آموزشی پژوهشی نفعات که در آماده‌سازی اثر برای نشر زحمات فراوانی را متحمل شدند، کمال تشکر را به عمل آورد.

محمد جواد رستمی

مدیر انتشارات آل احمد علیه السلام

سخن مؤسسه

یکی از دانش‌هایی که در بستر سنت اسلامی و بر پایه‌ی هدایت‌های شریعت شکل گرفته، دانش عرفان است. این دانش از اوایل شکل‌گیری سنت اسلامی آغازید و به تدریج توانست در پرتو نور ولایت و نبوت، ظرفیت‌های متنوع خود را در قالب‌های مختلف به ظهور برساند. تراث سترگ و گسترده‌ی عرفانی در سنت اسلامی شاهی نیکو بر این مدعاست. این دانش با شعب و ابعاد متنوعی که در طول زمان بروز داده است، همچون دیگر دانش‌های اسلامی، ظرفیتی کم‌نظیر برای استنطاق و فهم متون دینی، به‌ویژه در عرصه‌ی معارف و سلوک فراهم آورده است؛ از این‌رو بهره‌گیری عالمانه و مجتهدانه از این دانش از ضرورت‌های همیشگی در عرصه‌ی معارف و سلوک است.

همچنان که این دانش از عرصه‌ی معارف بنیادین تا صحنه‌ی عمل فردی و اجتماعی امتداد یافته است، بهره‌گیری از ظرفیت‌های این دانش و ابعاد آن نیز گستره‌ای این‌چنینی دارد؛ از معارف بنیادین عرفانی که تفسیری ناب از حقایق نهایی شریعت و هستی‌ارائه می‌دهند تا دستورات و شیوه‌های سلوکی برآمده از راهبری شریعت و در سایه‌ی عقلانیت ناب اسلامی، همگی ظرفیت‌های گسترده و

انبوهی هستند که اینک در عصر بحران معنویت، می‌توانند عطش معنوی انسان معاصر را در سطوح متعدد فرونشانند و آب حیات حقیقی از سرچشمه جوشان شریعت و معنویت را به او بنوشانند.

اثر حاضر که دفتر اول از مجموعه «مهر جانان» است، بر آن است که جرعه‌هایی از این سرچشمه جوشان را برای جویندگان حقیقت فراهم آورد. این مجموعه قرار است مباحث مختلف و متفرق در حوزه عرفان اسلامی را که از اندیشه و جان استاد آیت‌الله یزدان‌پناه تراویده است، در دفترهای جداگانه کنار هم آورد تا انسان معاصر را در راهیابی به آستان جانان دستگیری نماید، ان شاء الله. موسسه آموزشی پژوهشی نفحات از استاد محترم که با صبوری، زمینه پدیدایی این اثر را فراهم نمودند و نیز از حجت‌الاسلام سعیدی حسینی که نگارش و تدوین اثر را به عهده گرفتند، تشکر و قدردانی می‌نماید. امید است دفترهای بعدی این اثر نیز به توفیق الهی آماده شوند و همگی مورد رضایت خداوند متعال و حضرت حجت عَلَيْهِ السَّلَام قرار گیرند.

مهدی صداقت

معاون پژوهش مؤسسه آموزشی پژوهشی نفحات

فهرست اجمالی

- پیش‌گفتار
- ۱۵ رساله اول: مسئلهٔ عینیت حق و خلق در بوتۀ سنجش
- ۱۹ رساله دوم: حقیقت فنای ذاتی و تبیین هستی‌شناسانهٔ آن
- ۸۵ رساله سوم: رسالهٔ نور الوحده و روش وصول به تجلی ذاتی
- ۱۴۱

فهرست تفصیلی

۱۵	پیشگفتار
	رساله اول
	مسئلهٔ عینیت حق و خلق در بوتهٔ سنجش
۲۱	نگاهی به رساله
۲۳	مقدمه
۲۵	بخش اول: مراد عرفا از عینیت حق و خلق
۲۶	مبنای اول: اطلاق مقسمی
۲۸	مبنای دوم: مسئلهٔ ظهور
۳۰	عینیت حق و خلق، لازمهٔ اطلاق مقسمی و ظهور
۳۵	حمل هوهو
۳۷	جمع بین تشبیه و تنزیه
۳۸	تنزیه و قدوسیت حقیقی متوقف بر وحدت شخصیه
۴۱	بخش دوم: تبیین فلسفی عینیت حق و خلق در عین غیریت
۴۱	عینیت عرفی
۴۳	انواع عینیت در مباحث فلسفی

۴۶	عینیت عرفانی مطلق با مقید (ذی شأن با شأن)
۵۸	بخش سوم: دیدگاه دین در باب عینیت حق و خلق
۶۰	طایفه اول: آیات و روایات مرتبط با مبانی اندیشه عینیت
۶۸	طایفه دوم: آیات و روایات در باب عینیت حق و خلق در عین غیریت، با تأکید بر عینیت
۷۳	طایفه سوم: آیات و روایات در باب مغایرت حق نسبت به خلق در عین عینیت، با تأکید بر مغایرت
۷۵	طایفه چهارم: آیات و روایات بیان کننده کیفیت مغایرت و تبیین مغایرت ویژه در عین عینیت
۸۱	خاتمه
۸۲	منابع

رساله دوم

حقیقت فنای ذاتی و تبیین هستی شناسانه آن

۸۷	مقدمه
۸۸	برداشت های ناروا از فنا
۸۹	ضرورت بحث از چگونگی فنا
۹۰	مراحل سه گانه فنا
۹۰	فناى افعالى
۹۲	فناى اسمائى
۹۴	فناى ذاتى
۹۷	بقاء بعد الفناء
۹۸	بقاء بعد الفناء اسمائى
۹۸	بقاء بعد الفناء ذاتى
۹۹	تحليل فنا
۹۹	طرح نخست: انعدام بالکلیه

۱۰۰	— طرح دوم: از راه هویت پیشین و پسین
۱۰۰	— طرح سوم: فنای روان شناختی
۱۰۳	— طرح چهارم: طرح عارفان (فناى وجودى)
۱۰۳	— تعابیر به کار رفته در تبیین فنا
۱۰۵	— تحلیل صدرا از اتحاد در فنا
۱۱۶	— متون عرفانی همسو با تحلیل صدرا
۱۲۳	— جمع بندی دیدگاه صدرا در باب فنا
۱۲۵	— طرح اندیشه‌ای ناصواب نسبت به فنای ذاتی
۱۲۹	— بقای عین ثابت در فنای ذاتی
۱۳۳	— ارتقای وجود بشری در فنای ذاتی
۱۳۴	— بقاء بعدالفناء
۱۳۵	— حظ سلوکی بحث
۱۳۸	— منابع

رساله سوم

رساله نورالوحده و روش وصول به تجلی ذاتی

۱۴۳	— مقدمه
۱۴۴	— راه‌های میان‌بر در سلوک
۱۴۸	— نگارش رساله نورالوحده
۱۴۹	— اندیشه وحدت شخصی وجود، جوهره کار خواجه حوراء
۱۵۸	— شیوه‌های مختلف سلوک نهایی
۱۶۰	— اشاره خواجه حوراء به فنای ذاتی
۱۶۲	— شیوه کار خواجه حوراء در این رساله
۱۶۵	— فکر در وحدت
۱۶۷	— طریق مراقبه
۱۷۲	— توجه به اسم الظاهر

۱۷۸	— نمونه‌ای از امتداد اندیشه به ساحت عمل
۱۷۹	— توجه به بقاء بعدالفناء از آغاز
۱۸۱	— نتیجه‌گیری و جمع‌بندی
۱۸۱	— ۱. روش‌های سلوک
۱۸۳	— ۲. اتخاذ تکنیک سلوکی از هر یک از معارف عرفان نظری
۱۸۴	— ۳. یاری‌رسانی عرفان نظری در مراحل نهایی سلوک
۱۸۵	— ۴. اذکار مناسب با فنا و تجلی ذاتی
۱۸۶	— ۵. ضرورت توانایی لازم برای رسیدن به فنا و تجلی ذاتی
۱۸۶	— راه انحصاری رسیدن به فنای ذاتی
۱۸۹	— منابع

پیشگفتار

حمد و سپاس تنها شایسته ذات اطلاق حضرت حق است که در هر جایی به صورتی جلوه کرده، و جمال بی‌زوالش در هر امری نشانه‌ای گذاشته، و جلال بی‌مثالش رقیبی را در کمال پذیرا نبوده، و همه را به تابش نور زیبایش شیدای خود کرده، و همه را ثناگوی خود نموده است.

درود و صلوات بر رسول اکرم و پیامبر خاتم و ولی اتم صلوات الله علیه همو که نورش نور آغازین خلقت و صدر صدور اهل ولایت است و نیز درود و صلوات بر اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام، فاتحان حقایق نهایی و صاحبان اسماء ذاتی.

مجموعه «مهر جانان» قرار است همه آنچه را حقیر در باب عرفان به صورت موجز و مختصر و گاه به صورت مصاحبه یا مکتوب کوتاه و... به آن پرداخته یا می‌پردازد، در خود جمع نماید. در حقیقت متفرقاتی که به بهانه مهر به حضرت دوست در بستر عرفانی پدید آمده، در کنار هم نشسته و به صورت دفترهایی درآمده و در مجلداتی صورت بندی می‌شود. طبیعتاً تلاش می‌شود در هر دفتر مجموعه‌ای از متفرقات هم سو نهاده شود.

دفتر نخست این مجموعه به سه رساله اختصاص یافته است. این رسائل

به حقایق نهایی عرفان پرداخته که در امر عرفان شایان توجه ویژه‌اند. این سه رساله عبارت‌اند از:

- مسئله عینیت حق و خلق در بوته سنجش
  - حقیقت فنای ذاتی و تبیین هستی‌شناسانه آن
  - رساله نورالوحده و روش وصول به تجلی ذاتی
- رساله نخست در باب مسئله عینیت حق و خلق در فضای عرفان نظری است و همچنین تصویر دقیق آن به گونه‌ای که از هرگونه شائبه‌ای به دور باشد و پیگیری همین مسئله در شریعت. شگفت آنکه شریعت به همه دقایق آن اشاره کرده و در حقیقت سخن عارفان شرح آن چیزی است که شریعت ختمی فرموده است. باید توجه داشت که این مسئله از ظرایف حقایق عرفانی است.

رساله دوم در فناست که از حقایق نهایی سلوک است. عمق پیچیده و دیرپای فنا باعث شده که هرکس به ظن و گمان خود آن را تصویر و تبیین کند. آنکه در عرفان، خواهان فهم کمالات انسان کامل است، به حل صحیح این مسئله نیازمند است. در این رساله تلاش شده تا هویت فنا به روشنی به چشم آید و از تبیین‌های نادرست دوری شود.

رساله سوم دستور سلوکی برآمده از حقایق نهایی عرفان برای خواص است که در این راستا از رساله نورالوحده بهره گرفته شد.

از آنجایی که هر سه رساله به حقایق و دستورات نهایی و عمیق پرداخته است، این دفتر «سه رساله در حقایق و نهایات» نام گرفته است. امیدوارم برای اهلس راهی به حضرت دوست باشد و ما را تحفه‌ای در پیشگاه حضرت جانان. این سه رساله را حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمدحسین سعیدی حسینی رحمته‌الله که از افاضل حوزه‌اند، از گفتار به نوشتار وزین تبدیل کرده و زحمات فراوانی را در این زمینه بر خود هموار نموده است؛ از این رو از ایشان کمال تشکر را دارم. خداوند به ایشان اجر شایان عنایت فرماید.

• مقدمه •

از موسسه آموزشی پژوهشی نفحات برای همکاری‌های لازم و همدلی‌های شایسته و از انتشارات آل احمد تأسیس برای چاپ و نشر این اثر، کمال سپاسگزاری را می‌نمایم؛ خداوند بر ارج و مقام ایشان بیفزاید.

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

سید یدالله یزدان پناه

۱۴۰۳/۵/۲۴ برابر با ۹ صفر ۱۴۴۶